

Aprobat
prin Hotărîrea Curții Constituționale
nr.1 din 24 ianuarie 2011

R A P O R T

**cu privire la exercitarea jurisdicției constituționale
în anul 2010, prezentat în baza art. 80 din
Codul jurisdicției constituționale**

I. DATE STATISTICE PRIVIND EXERCITAREA JURISDICȚIEI CONSTITUȚIONALE ÎN ANUL 2010

În conformitate cu art.135 din Constituția Republicii Moldova, în anul de referință la Curte au fost depuse 48 de sesizări, dintre care 29 de sesizări pentru controlul constituționalității prevederilor unor acte normative (33 de legi, o hotărîre a Parlamentului, un tratat internațional, un acord de colaborare, o hotărîre a Guvernului, un decret al Președintelui interimar al Republicii Moldova), 4 sesizări pentru interpretarea Constituției, 4 sesizări referitoare la inițiative de revizuire a Constituției, 5 sesizări depuse în conformitate cu art. 38 alin. (2) și (3) din Codul jurisdicției constituționale, 4 sesizări privind validarea mandatelor de deputat în Parlament.

Din anul 2009 au fost preluate 4 sesizări (2 sesizări pentru controlul constituționalității dispozițiilor a 2 legi și 2 sesizări pentru interpretarea prevederilor Constituției).

Cele mai multe sesizări, 29, au fost depuse de către deputații în Parlament și fracțiunile parlamentare, 6 sesizări au fost prezentate de avocații parlamentari. Curtea Supremă de Justiție a ridicat 4 excepții de neconstituționalitate a actelor normative și a depus o sesizare din oficiu. Cîte 2 sesizări au prezentat Președintele-interimar al Republicii Moldova și Guvernul, una - ministrul justiției.

Comisia Electorală Centrală a prezentat materialele necesare în vederea declarării unor candidați supleanți în calitate de deputați în Parlament, confirmării rezultatelor referendumului republican din 5 septembrie 2010, legalității alegerii Parlamentului Republicii Moldova de legislatura a XIX-a, validării mandatelor deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XIX-a și confirmării listelor candidaților supleanți la funcția de deputat.

La solicitarea concurentului electoral, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, și a trei deputați independenți, Curtea a dispus prin decizie renumărarea voturilor exprimate în alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2010.

În anul de referință au fost pronunțate 11 hotărâri pentru controlul constituționalității actelor normative. Din cele 12 acte normative verificate 4 legi au fost recunoscute constituționale (integral sau parțial), 5 legi, 2 hotărâri ale Parlamentului și un decret al Președintelui Republicii Moldova au fost declarate neconstituționale.

Curtea a adoptat o hotărâre pentru interpretarea Constituției, o hotărâre privind confirmarea rezultatelor referendumului republican din 5 septembrie 2010, o hotărâre privind validarea mandatelor deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova și confirmarea listelor candidaților supleanți la funcția de deputat în Parlament și 4 hotărâri privind validarea mandatelor vacante de deputat atribuite unor deputați. Curtea a revizuit Hotărârea sa nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001.

Curtea a emis 3 avize asupra proiectelor de lege cu privire la revizuirea art.78 din Constituție, un aviz privind constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului și un aviz privind confirmarea legalității alegerii Parlamentului Republicii Moldova de legislatura a XIX-a.

Au fost sistate 2 procese.

Nu au fost acceptate spre examinare în fond 15 sesizări.

Asupra hotărârilor Curții au fost expuse 6 opinii separate.

Au fost adoptate 7 adrese către Parlament.

În anul 2010 au fost adoptate 13 hotărâri ce țin de competența funcțională a Curții.

La data de 1 ianuarie 2011 au rămas neexaminat 10 sesizări. Acestea urmează a fi soluționate în termenele prevăzute de Codul jurisdicției constituționale.

1.1. Art. 135 alin.(1) lit.a) din Constituție

(Controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova)

La **16 martie 2010** Curtea a recunoscut constituționale prevederile art.10 alin.(3) din Legea nr.1234-XIV din 22 septembrie 2000 „Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova” în redacția Legii nr.49-XVIII din 30 octombrie 2009 (*Hotărârea nr.5¹*).

Potrivit prevederilor contestate, în cursul unui an Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată. Următoarea dizolvare a Parlamentului poate avea loc numai după expirarea unui an de la data ultimei dizolvări.

Curtea a reținut că procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, potrivit art.78 alin.(6) din Constituție, este stabilită prin lege organică. Pentru executarea dispoziției constituționale stipulate în art.78 din Constituție, la 22 septembrie 2000 Parlamentul a adoptat Legea organică nr.1234-XIV „Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova”, modificată la 30 octombrie 2009.

Curtea a constatat că dizolvarea Parlamentului reprezintă o sancțiune constituțională care se aplică acestuia în cazurile prevăzute de art.78 alin.(5) și art.85 alin.(1) din Constituție. Prin dizolvarea Parlamentului și desfășurarea alegerilor

¹ M.O. nr.39-40/5 din 23.03.2010

repetate electoratului i se oferă posibilitatea de a soluționa pe cale constituțională conflictul dintre autorități sau dintre partidele politice.

Potrivit art.85 alin.(3) din Constituție, în cursul unui an Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată. Scopul acestei norme constituționale este de a garanta stabilitatea politică și funcționarea neîntreruptă a organului legislativ. Nici unul din aceste obiective nu poate fi realizat în cazul alegerilor repetate desfășurate la intervale scurte de timp. Prevederile art.85 alin.(3) din Constituție sînt aplicabile în orice situație care implică dizolvarea Parlamentului.

Curtea a subliniat că Parlamentul, ca organ legislativ, este în drept să adopte legi prin care să dezvolte normele constituționale și să explice modul de aplicare a acestora. Dezvoltînd norma constituțională a art.85 alin.(3) în art.10 alin.(3) din Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, Parlamentul a stipulat că următoarea dizolvare a Parlamentului poate avea loc numai după expirarea unui an de la data ultimei dizolvări.

Curtea a conchis că din dispozițiile art.78 alin.(5) din Constituție, coroborate cu norma constituțională a art.85 alin.(3) și cu prevederea art.10 alin.(3) din Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, rezultă cu certitudine că după expirarea unui an de la data ultimei dizolvări a Parlamentului, dar nu mai devreme, Președintele în exercițiu, în baza avizului Curții Constituționale privind constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, are obligația de a emite decretul privind dizolvarea Parlamentului și stabilirea datei alegerilor anticipate în termenele prevăzute de art.76 alin.(3) din Codul electoral.

Printr-o *adresă* Curtea a reținut atenția Parlamentului asupra oportunității de a indica în Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova termenul-limită, în care după expirarea unui an de la ultima dizolvare Parlamentul trebuie să fie dizolvat, evitîndu-se astfel încălcarea normelor constituționale.

La 1 iulie 2010 Parlamentul a adoptat Legea nr.131-XIX pentru modificarea art.10 din Legea nr.1234-XIV din 22 septembrie 2000 "Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova". Astfel, adresa Curții Constituționale a fost executată.

La **8 aprilie 2010** Curtea a declarat drept neconstituționale Legea nr. 44-XVIII din 20 octombrie 2009 pentru modificarea art.4 din Legea nr.39-XIII din 7 aprilie 1994 despre statutul deputatului în Parlament și Hotărîrea Parlamentului nr.47-XVIII din 22 octombrie 2009 privind cumularea unor funcții cu mandatul de deputat în Parlament, care a fost adoptată în temeiul normei modificate (*Hotărîrea nr.9²*).

Potrivit normei contestate, persoanele numite în organele centrale ale administrației de stat pot cumula exercitarea acestei misiuni cu mandatul de deputat pe o durată de cel mult 6 luni.

În hotărîre Curtea a arătat că, potrivit Constituției, calitatea de deputat este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice, și încetează în cazurile expres prevăzute, inclusiv în caz de incompatibilitate (art.69 alin.(2), art.70 alin.(1)). Funcția de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite (art.99 alin.(1)).

Incompatibilitățile funcționale impuse autorităților publice, consacrate prin dispoziții constituționale și acte legislative conforme Legii Supreme, constituie măsuri

² M.O. nr. 56-57/8 din 20.04.2010

de drept menite să asigure real funcționarea statului de drept, democrația în Republica Moldova în condițiile pluralismului politic.

Conform principiului separației puterilor, toate ramurile puterii de stat trebuie să-și desfășoare activitatea în strictă concordanță cu rigorile constituționale, nici una nu este în drept să comită imixțiuni sau să-și aroge atribuțiile celorlalte puteri.

Realizarea principiului general al separației și colaborării puterilor în stat are drept scop asigurarea funcționalității statului într-un cadru strict constituțional, excluderea oricăror tentative de instituire a dictaturii și a regimului totalitar.

Curtea a stabilit că situația de drept generată de legea contestată este inadmisibilă din perspectiva realizării principiului constituțional al separației și colaborării puterilor. Argumentele ce țin de rațiunea asigurărilor acordate reprezentanților poporului pentru păstrarea statutului de deputat în cazul eventualelor remanieri de cadre în Guvern, precum și cele ce țin de provizoratul exercitării cumulative a unei funcții în organele centrale ale administrației de stat nu pot justifica încălcarea Legii Supreme. În cazul în care intervine o incompatibilitate, potrivit art.69 alin.(2) din Constituție, calitatea de deputat trebuie să înceteze.

Pentru aceleași considerente a fost declarată neconformă cu Legea Supremă și Hotărârea Parlamentului nr.47-XVIII privind cumularea unor funcții cu mandatul de deputat în Parlament.

La 10 martie 2010 a fost depusă sesizarea pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.30-XVIII din 4 martie 2010 „Privind eliberarea din funcție a Președintelui Curții Supreme de Justiție”.

În procesul examinării preliminare a sesizării asupra acestei hotărâri, care are caracter individual, Curtea a constatat că este necesar să revizuiască Hotărârea sa anterioară nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001. Curtea s-a bazat pe două argumente importante: primul argument, de ordin intern, rezidă în faptul că atât în legislația Republicii Moldova, cât și în jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova există mai multe incertitudini privind accesul la justiție al persoanelor oficiale exponente ale unui interes politic sau public deosebit; al doilea argument, de ordin extern, constă în posibilele contradicții între jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova și jurisprudența CtEDO ca urmare a modificărilor survenite în ultimii ani în jurisprudența acesteia.

Prin Hotărârea nr.39 din 09.07.2001 Curtea a stabilit că pot fi supuse controlului constituționalității doar actele normative. Actele administrative cu caracter individual, emise de o autoritate publică în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, fiind acte juridice care nu conțin norme de drept, avînd efecte juridice unice, aplicabile doar unui singur caz, nu pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept, însă ele pot fi supuse controlului legalității de către instanța judecătorească în condițiile legii.

Considerînd inadecvate aceste concluzii în cazul în care Constituția Republicii Moldova, prin art.135 alin.(1) lit.a), abilitază Curtea Constituțională cu controlul constituționalității tuturor actelor adoptate de Parlament, fără a face distincție între actele normative și cele individuale, la **16 aprilie 2010**, în temeiul art. 72 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea nr.10 pentru revizuirea Hotărârii nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din

Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărîrii nr.39 din 09.07.2001 (*Hotărîrea nr. 10*³).

Prin acest act Curtea Constituțională a hotărît să excepteze de la controlul de constituționalitate actele administrative cu caracter individual emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, ce țin de destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes politic deosebit, însă să admită spre examinare sesizările privind actele administrative ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit, urmînd ca pînă la adoptarea de către Parlament a cadrului legal pertinent să decidă cu discernămint în cazurile privind funcțiile oficiale cu caracter public deosebit.

Curtea Constituțională a apreciat că actele administrative cu caracter individual, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit, pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept, dar numai sub aspectul formei și procedurii de adoptare, fără a fi analizate circumstanțele de fapt.

Un judecător nu a fost de acord cu hotărîrea Curții și, *în opinia separată*, a subliniat că, potrivit art.72 alin.(1) lit.b) din Codul jurisdicției constituționale, revizuirea hotărîrii se efectuează în cazul în care se modifică prevederile Constituției, ale legilor și ale altor acte normative în al căror temei a fost pronunțată. Deoarece nu există aceste circumstanțe, Curtea Constituțională nu era în drept să dispună revizuirea Hotărîrii sale privind interpretarea art.20 din Constituție. Judecătorul a considerat greșită concluzia Curții, potrivit căreia “modificarea jurisprudenței CEDO echivalează cu modificarea actelor normative”, subliniind că nu în toate cazurile jurisprudența CEDO devine parte a dreptului intern și, prin urmare, nu poate genera revizuirea hotărîrilor Curții Constituționale. El a subliniat că actele administrative cu caracter individual nu conțin norme de drept, deci, nu pot face obiect al controlului constituționalității, însă pot fi supuse controlului legalității de către instanța judecătorească.

Printr-o *adresă* Curtea a atras atenția Parlamentului asupra faptului că este necesar să aducă legislația Republicii Moldova în corespundere cu jurisprudența Curții Constituționale și cea a Curții Europene a Drepturilor Omului. Curtea a reamintit adresa din 21 noiembrie 2002, în care a menționat că dispozițiile art.4 lit.a) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV “necesită o interpretare suplimentară în sensul delimitării exprese a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, oportunitate care se circumscrie în competența exclusivă a Parlamentului”. În același sens, la 19.04.2007, prin hotărîrea Vilho Eskelinen ș.a. contra Finlandei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că “pentru ca un Stat pîrît să poată invoca în fața Curții statutul de funcționar al unui reclamant, în vederea neaplicării protecției oferite de articolul 6, sînt necesare două condiții. În primul rînd, dreptul intern al Statului vizat trebuie să excludă în mod expres accesul la o instanță cu referire la postul sau categoria salariaților în cauză. În al doilea rînd, această derogare trebuie să aibă drept bază motive obiective, legate de interesul Statului”.

³ M.O. nr. 58-60/9 din 23.04.2010

La **27 aprilie 2010** Curtea a declarat neconstituțională Hotărîrea Parlamentului nr.30-XVIII din 4 martie 2010 “Privind eliberarea din funcție a Președintelui Curții Supreme de Justiție” (*Hotărîrea nr. 11⁴*).

În această hotărîre Curtea a menționat că, în scopul garantării independenței persoanei ce exercită o funcție de demnitate publică, normele constituționale și legale impun respectarea exercitării termenului mandatului. De regulă, destituirea presupune o procedură mai complicată decît numirea în funcție sau cel puțin una echivalentă. Astfel, în cazul săvîrșirii unei încălcări incompatibile cu funcția deținută, Președintele Curții Supreme de Justiție este demis de Parlament prin aceeași procedură prin care a fost numit, adică la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

Prin urmare, ignorînd Consiliul Superior al Magistraturii în cazul adoptării Hotărîrii nr.30-XVIII privind destituirea Președintelui instanței supreme, Parlamentul a încălcat dispozițiile art.116 alin.(4) din Constituție.

Curtea a menționat că eliberarea din funcția de Președinte al Curții Supreme de Justiție, în temeiul art.23 din Legea cu privire la statutul judecătorului, constituie o sancțiune disciplinară, care se aplică potrivit procedurii reglementate de lege. Fiind un organ constituțional independent, care exercită autoadministrarea judecătorească, Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței autorității judecătorești. Întrucît Constituția și legea stipulează că Președintele Curții Supreme de Justiție este numit în funcție numai la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, Parlamentul este în drept să-l elibereze din funcție de asemenea doar la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Orice abatere de la această regulă, inclusiv cea admisă prin actul contestat, contravine art.123 alin.(1) din Constituție.

Curtea a subliniat că numirea în funcție a Președintelui Curții Supreme de Justiție printr-o procedură la care participă egal două autorități reprezentînd două puteri ale statului este voința legiuitorului constituant de a le determina să-și coordoneze activitatea pentru o colaborare eficientă în exercitarea prerogativelor ce le revin. Destituirea presupune aceeași colaborare a autorităților, pentru care scop ele trebuie să respecte procedura prevăzută expres sau care rezultă implicit din Constituție.

La **12 iulie 2010** Curtea a apreciat Decretul nr. 376-V din 24 iunie 2010 privind declararea zilei de 28 iunie 1940 Zi a ocupației sovietice ca fiind neconstituțional (*Hotărîrea nr.17⁵*).

Curtea nu a dat apreciere politică și istorică evenimentelor care au făcut obiectul decretului, pronunțîndu-se doar asupra problemelor de drept invocate în sesizare.

Curtea a subliniat că un principiu inerent al statului de drept, recunoscut de doctrina de drept, este principiul supremației legii, care ierarhizează tot sistemul actelor normative. Conform acestui principiu, actele normative se divizează în două categorii: legi și acte subordonate legii. Decretele, acte emise de Președintele Republicii Moldova, sînt eminentamente subordonate legii și pot viza doar domeniile care au fost reglementate la nivel primar. Președintele, în calitate de organ ce emite acte administrative de autoritate, trebuie să se conducă de prevederile legii.

Curtea a conchis că, întrucît a încălcat ierarhia actelor normative, Decretul nr.376-V a depășit limitele impuse de art.1 alin.(3), art.6 și art.94 alin.(1) din Constituție.

⁴ M.O.nr. 68-69/10 din 07.05.2010

⁵ M.O. nr. 126-128/17 din 23.07.2010

Curtea Constituțională a menționat că Președintele își exercită funcția de garant al suveranității, al independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării conducându-se de normele constituționale care statuează atribuțiile Președintelui și de actele organului reprezentativ suprem în domeniile respective. În cazul în care opiniile sale, în aceste domenii, nu se înscriu în atribuțiile prevăzute de Constituție și cadrul legal, în special, în problemele de interes național, Președintele urmează să consulte poporul, în conformitate cu art.75 din Constituție și art.142-144 din Codul electoral.

Curtea a menționat că Președintele are dreptul de a dezvolta prin decrete normele constituționale în domeniile date în competența sa prin Constituție, în alte domenii Președintele este obligat să se ghideze de lege, ca act al organului reprezentativ suprem al poporului.

Prevederile Declarației de independență, care au servit ca punct de reper pentru emiterea decretului, urmau a fi dezvoltate printr-un act legislativ al organului reprezentativ suprem al poporului, și doar în temeiul acestuia Președintele Republicii Moldova putea emite un act juridic în această problemă.

Curtea a observat că Președintele țării nu dispune de dreptul de a adopta decrete în problema care face obiectul actului contestat, pentru care motiv a apreciat că Decretul nr. 376-V contravine art.88 din Constituție.

Un judecător, care a fost de acord cu dispozitivul actului pronunțat, în *opinia sa concordantă* a menționat că aprecierea evenimentelor politico-juridice și a impactului decretului asupra suveranității și independenței statului Republica Moldova ar fi consolidat concluziile enunțate în hotărâre.

Printr-o *adresă* Curtea a sugerat Parlamentului să reglementeze prin lege, în baza art.88 lit.j) din Constituție, statutul decretelor prezidențiale, fapt ce va contribui la respectarea normelor constituționale de către autoritățile publice.

La **9 noiembrie 2010** Curtea a recunoscut drept constituționale sintagmele “viceprim-miniștrii, miniștrii” și “membrii din oficiu ai Guvernului” cuprinse în art.13 alin.(3) lit.a) din Codul electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997, cu modificările ulterioare (*Hotărârea nr.25⁶*).

Curtea a menționat că prevederea legală supusă controlului constituționalității vizează dreptul unor persoane care dețin funcții de demnitate publică de a fi aleși. O condiție legală pentru persoanele ce pretind la o funcție publică eligibilă, care, în virtutea postului ocupat, nu au dreptul să fie membri ai partidelor sau ai altor organizații social-politice, și cele care exercită o înaltă funcție de răspundere, fiind numite sau alese în conformitate cu normele Constituției Republicii Moldova și/sau legilor organice, este suspendarea activității în funcția exercitată din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali. Sub incidența acestei prevederi cad membrii Guvernului: viceprim-miniștrii, miniștrii și membrii din oficiu ai Guvernului.

Curtea a reținut că dreptul de a fi ales și dreptul de a accede la o funcție publică nu sînt drepturi absolute, nu cad sub incidența art.54 alin.(3) din Constituție, prin urmare, pot fi restrînse.

Dispozițiile art.38 alin.(3) din Constituție, care garantează dreptul cetățenilor Republicii Moldova de a fi aleși, presupun reglementarea prin lege a modului de realizare a acestui drept, implicit, instituirea unor restrîngeri.

Conform art.54 alin.(4) din Constituție, restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

⁶ M.O. nr. 227-230/25 19.11.2010

Curtea Constituțională a menționat că scopul urmărit de legiuitor prin norma privind suspendarea din funcție pe durata campaniei electorale a membrilor Guvernului incluși în listele de candidați îl constituie asigurarea egalității șanselor tuturor concurenților electorali în realizarea dreptului de a accede în Parlament. Astfel, legiuitorul a fost în drept să stipuleze pentru viceprim-miniștrii, miniștrii și membrii din oficiu ai Guvernului obligativitatea suspendării activității în funcția deținută din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali.

Curtea a considerat că restrângerea este proporțională scopului urmărit, deoarece nu aduce atingere substanței drepturilor electorale, în speță dreptului de a candida pentru alegeri și de a fi ales, nu anihilează libera exprimare a voinței poporului în alegerea corpului legislativ, nu privează de substanță nici dreptul de acces la o funcție publică, ci doar condiționează exercițiul dreptului de a candida la funcția de deputat în Parlament. Prevederea art.13 alin.(3) lit.a) din Codul electoral permite cetățenilor Republicii Moldova care ocupă funcțiile respective să-și conformeze conduita socială, astfel încât să nu le fie limitate drepturile.

Un judecător nu a fost de acord cu hotărârea Curții, afirmând în *opinia separată* că din prevederile art.1 și alin.(3) art.13 din Codul electoral rezultă cu certitudine că membrii Guvernului trebuie să-și suspende activitatea în funcția pe care o dețin numai dacă sînt înregistrați de CEC în calitate de concurenți electorali sau, cu alte cuvinte, de candidați independenți, dar nu și în cazul cînd au calitatea de candidați pe listele partidelor. După părerea sa, Curtea Constituțională nu trebuia să admită sesizarea spre examinare, indicînd în decizia de respingere sensul exact al termenilor juridici utilizați în Codul electoral. El a considerat, de asemenea, că alin.(3) art.13 din Codul electoral comportă neclaritate și incertitudine și astfel nu corespunde cu alin.(2) art.23 din Constituție, deoarece statul, prin autoritatea legislativă, nu a putut asigura dreptul persoanelor vizate de lege de a-și cunoaște drepturile și obligațiile, iar prin interdicțiile prevăzute restrînge dreptul de a fi ales, garantat de art.38 din Constituție.

În *adresa* către Parlament Curtea a menționat că pentru asigurarea exercitării neîntrerupte a atribuțiilor Guvernului, după cum prevede art.103 din Constituție, este necesar să fie reglementat modul de formare a Guvernului în cazul suspendării activității unor membri din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali, astfel încât să poată fi executate prevederile constituționale ale art.96 și art.102.

La **25 noiembrie 2010** Curtea a declarat drept neconstituționale prevederile art.7 alin.(1) lit.h) și lit.n) din Legea nr.1104-XV din 6 iunie 2002 „Cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției” și prevederile art.8 alin.(1) și alin.(2) din Legea nr.190-XVI din 26 iulie 2007 „Cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului” (*Hotărîrea nr.27*⁷).

Curtea a relevat că prevederile art.7 alin.(1) lit.h) și lit.n) din Legea nr.1104-XV și art.8 alin.(1) și alin.(2) din Legea nr.190-XVI implică imixtiuni în exercițiul unor drepturi și libertăți ale persoanei.

Analizînd prevederile contestate în corelare cu Legea privind activitatea operativă de investigații și Codul de procedură penală, Curtea a menționat că Legea nr. 1104-XV nu indică expres în care dintre cele trei direcții de activitate ale Centrului: de prevenție, operativă de investigație, de urmărire penală, se încadrează acțiunile specificate la art.7 alin.(1) lit.h) și lit.n).

⁷ M.O. nr. 247-251/28 din 17.12.2010

Art.6 din Legea privind activitatea operativă de investigații nu prevede, nici la categoria măsurilor operative de investigații și nici la categoria măsurilor asigurătorii, *suspendarea* operațiunilor persoanelor juridice, precum și a persoanelor fizice subiecte ale activității de întreprinzător pe conturi în bănci și în alte instituții financiare, *sechestrarea* mijloacelor bănești, a bunurilor materiale, a datoriilor debitoare și a altor active ale acestor persoane în cazul depistării unor fapte de activitate economică ilicită, neonorării obligațiilor față de buget, *sistarea* executării operațiunilor financiare limitate sau suspecte, *sechestrarea și ridicarea* de la persoanele juridice, precum și de la persoanele fizice subiecte ale activității de întreprinzător, a bunurilor materiale, inclusiv a mijloacelor de transport, acțiuni pe care Centrul este în drept să le opereze conform Legii nr.1104-XV din 06.06.2002.

Totodată, din prevederile Legii privind activitatea operativă de investigații nu rezultă suficient de clar dacă acțiunile stipulate de art.8 alin.(1) și (2) din Legea nr.190-XVI din 26.07.2007 intră în competența Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției.

Sechestrarea și ridicarea bunurilor persoanei fizice sau juridice pot fi efectuate în cursul urmăririi penale cu respectarea principiului constituțional al inviolabilității proprietății și doar în baza hotărârii judecătorești (art.13 CPP).

Potrivit prevederilor art.153/1 din Codul fiscal, titlul V, Centrul poate efectua controale fiscale doar în cadrul urmăririi penale, adică în strictă conformitate cu prevederile legii procesuale penale.

Cu referire la celelalte acțiuni, pe care Centrul este în drept să le execute conform normelor contestate, Curtea a observat că acestea nu sînt reglementate de Codul de procedură penală.

Astfel, Curtea a conchis că prevederile contestate vin în contradicție cu dispozițiile legilor speciale: Codul de procedură penală și Legea privind activitatea operativă de investigații.

În Hotărîrea nr.1 din 22.01.2008 Curtea a menționat că: „În vederea unificării cadrului legal procesual și excluderii prevederilor confuze și contradictorii, în scopul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor persoanelor implicate în procesul penal, legiuitorul a stipulat că normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția că sînt incluse în Codul de procedură penală...Codul de procedură penală nu are prioritate față de alte legi organice, însă ca lege specială, după regulile generale ale dreptului, indiferent de data adoptării, el dobîndește superioritate față de alte legi organice după principiul *lex specialis derogat generali*”.

Curtea a conchis că abilitarea CCCEC cu dreptul de executare a altor măsuri asigurătorii, decît cele prevăzute de CPP și Legea privind activitatea operativă de investigații, contravine principiilor enunțate mai sus.

Normele contestate intră în contradicție și cu prevederile Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională. Prevederile Convenției, în art.8, încadrează sechestrarea și alte măsuri inferioare confiscării la măsurile provizorii, care pot fi întreprinse de părți asupra bunurilor ce au constituit obiectul cererii sau care ar putea permite satisfacerea unei astfel de cereri, la cererea altei părți, care a pornit o procedură penală sau o acțiune de confiscare. Astfel, Centrul, conform Convenției, nu poate dispune în mod arbitrar sechestrarea, suspendarea, sistarea operațiunilor bancare, informarea cu privire la acțiunile suspecte, în lipsa unei cereri, sentințe sau hotărîri judiciare (alin.(2) art.14

din Convenție). Conform art.12 din Convenție, acțiunile provizorii trebuie să fie executate în conformitate cu dreptul intern și în măsura în care nu sînt incompatibile cu acesta.

În Raportul explicativ la Convenție se arată că prin legislația națională necesită a fi reglementat “un ansamblu complet de reguli aplicabile oricărei din fazele procedurii, de la primele investigații pînă la pronunțarea sentinței și executarea deciziilor de confiscare și implementarea mecanismelor suplimentare, dar eficiente”. Or, normele contestate nu reglementează cu claritate competențele și tehnicile de investigare la fiecare fază de activitate: atît în afara procesului penal, inclusiv în cadrul unor activități cu caracter administrativ, cît și în cadrul unui proces penal.

Curtea a considerat că normele contestate implică ingerința organului statal abilitat în exercițiul dreptului de proprietate, garantat de art.46 din Constituție și art.1 din Protocolul 1 adițional la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, constatînd că nu este respectată regula, potrivit căreia ingerința în exercițiul dreptului la proprietate cade sub rezerva exigenței securității juridice sau legalității, care prevede că lipsirea de proprietate trebuie să fie efectuată în „condițiile prevăzute de lege”.

Curtea a luat în considerare și faptul că informațiile vizate în art.8 din Legea nr.190-XVI constituie secret comercial și pot fi utilizate contrar principiului concurenței loiale. Acțiunile de informare asupra tranzacțiilor suspecte pot afecta drepturile patrimoniale ale persoanelor, avînd în vedere că ele nu se efectuează în cadrul unui proces penal.

Normele contestate nu conțin măsuri de protecție contra acțiunilor arbitrare ale autorităților publice. Curtea a menționat că prin lipsa măsurilor de protecție adecvate se încalcă dreptul persoanei la un proces echitabil, garantat de art.21 din Constituție și art.6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, fapt care, la rîndul său, duce la încălcarea prevederilor art.16 din Constituție, potrivit cărora respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului, toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice.

Curtea a relevat că activitatea de întreprinzător este o activitate specifică, strîns legată de fluxurile financiare și îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor contractuale. Suspendarea și/sau sistarea operațiunilor bancare în condiții incerte poate afecta grav interesele patrimoniale ale agenților economici. Aceste măsuri, precum și prezentarea informațiilor ce constituie secret comercial în condiții imprevizibile, precum și aplicarea sechestrului pe toate tipurile de bunuri fără sancțiunea unei instanțe judiciare, fără posibilitatea de a contesta măsurile aplicate în termene rezonabile într-o autoritate judiciară independentă, nu pot fi apreciate de Curtea Constituțională ca măsuri conforme normelor art.126 alin. (1) și alin.(2) lit.b), h) din Legea Supremă.

În sensul art.23 din Constituție, o restrîngere poate fi considerată „prevăzută de lege”, în termenii art.54 din Constituție, numai dacă ea este formulată cu suficientă precizie, astfel încît să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite.

Articolul 1 al Convenției din 8 noiembrie 1990 definește anumii termeni. Conform Raportului explicativ la Convenție, „numărul de termeni care trebuie definiți a fost limitat la cei care sînt strict necesari pentru aplicarea corectă a Convenției. Mai multe definiții sînt interpretate într-o manieră generală, astfel încît un aspect sau altul

al unei legislații interne să nu se îndepărteze de câmpul de aplicare al Convenției”. Curtea a menționat că aceste prevederi convenționale nu au fost respectate. Neelucidarea sensului exact al imixtiunii creează pentru persoanele juridice, precum și persoanele fizice subiecte ale activității de întreprinzător, situații de incertitudine, prin aceasta normele contestate intrând în contradicție cu principiul previzibilității.

În ședința Curții reprezentantul Centrului a menționat că termenii specifici sînt definiți în ghidul adoptat de CCCEC. Curtea a relevat că ghidul nu poate substitui legea, definițiile noțiunilor trebuie să fie expuse în legea care le utilizează. Conform lit.r) alin.(1) art.7 din Legea nr.1104-XV din 06.06.2002, Centrul are dreptul să participe la elaborarea și perfecționarea cadrului legislativ, nu să adopte norme cu caracter primar.

Doi judecători, în *opinia separată*, au considerat nefondată hotărîrea Curții Constituționale, afirmînd că, potrivit art.54 din Constituție, normele contestate nu aduc atingere existenței drepturilor restrînse. Or, persoanele, drepturile și interesele legitime ale cărora au fost lezate, pot înainta, în temeiul art.298 alin.(1) din Codul de procedură penală, plîngere împotriva acțiunilor și inacțiunilor organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate operativă de investigații. De asemenea, în conformitate cu art.313 alin.(1) din Codul de procedură penală, plîngerile împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate operativă de investigații pot fi înaintate judecătorului de instrucție. Măsurile asiguratorii prevăzute de art.7 alin.(1) lit.h) și lit.n) din Legea nr.1104-XV din 06.06.2002 nu urmăresc deposedarea proprietarului de bunuri, ci au drept scop combaterea activităților criminale, fiind în acest sens modalități eficiente, verificate în timp.

Lipsînd CCCEC de dreptul de a exercita măsurile asiguratorii și preventive prevăzute de normele contestate, statul nu-și va putea onora obligațiile asumate la scară internațională privind combaterea corupției și spălării banilor și nu va putea realiza normele Convenției europene privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională. Hotărîrea Curții, în opinia celor doi judecători, va bloca activitatea Republicii Moldova în cadrul grupului de state antrenate în cooperarea pentru un schimb operativ de informații privind identificarea tranzacțiilor suspecte de spălare a banilor, de finanțare a terorismului, precum și reprimarea acestor infracțiuni grave. Curtea nu a luat măsuri pentru a exclude situația de incertitudine generată de hotărîrea sa, legea permițîndu-i să stabilească intrarea în vigoare a actului său la data pe care o consideră necesară. Or, grupările criminale internaționale pot profita de faptul că în Republica Moldova nu există un sistem de informare asupra tranzacțiilor suspecte.

La **14 decembrie 2010** Curtea a declarat neconstituționale prevederile art.22 alin.(1) lit.b) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 „Cu privire la statutul judecătorului” în redacția Legii nr.247-XVI din 21 iulie 2006 (*Hotărîrea nr.28*⁸).

Potrivit art.22 alin.(1) lit.b) din Legea cu privire la statutul judecătorului, constituie abatere disciplinară interpretarea sau aplicarea neuniformă a legislației, intenționat sau din neglijență gravă, dacă acest lucru nu este justificat de schimbarea practicii judiciare.

Curtea a reținut că protecția judiciară efectivă și completă se poate realiza doar în condițiile unei adevărate independențe a puterii judecătorești. Independența

⁸ M.O. nr. 254-256 /30 din 24.12.2010

judecătorului presupune că nimeni nu poate interveni în deciziile și modul de gândire al unui judecător, decât prin procedurile judiciare stabilite.

Constituția (art.123 alin.(1), consfințind atribuțiile de bază ale organului de administrare judecătorească, statuează că Consiliul Superior al Magistraturii asigură numirea, transferarea, detașarea, promovarea în funcție și *aplicarea de măsuri disciplinare față de judecători*.

Procedura de sancționare disciplinară a judecătorului urmează a fi realizată de către Consiliul Superior al Magistraturii și colegiul disciplinar, în calitate de instanțe disciplinare, în strictă conformitate cu Constituția și prevederile legale.

Curtea a considerat că un judecător nu poate fi tras la răspundere disciplinară numai pentru interpretarea neuniformă a legislației, prin aceasta fiind încălcate drepturile judecătorului de a gândi liber, de a trata legea diferit.

Aprecierea conformității deciziilor judecătorești cu practica judiciară nu ține de competența Consiliului Superior al Magistraturii și colegiului disciplinar, deoarece aceasta implică aprecierea legalității hotărârii judecătorești - atribuție ce aparține în exclusivitate instanțelor judecătorești, în frunte cu Curtea Supremă de Justiție.

Curtea a subliniat că instanța de recurs, prin prisma art.427 alin.(1) pct.16) și art.431 alin.(2) din Codul de procedură penală, stabilind că norma de drept aplicată de către judecător contravine unei hotărâri de aplicare a acestei norme, anulează hotărârea în cauză, însă, potrivit art.9 din Legea cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorului, anularea sau modificarea hotărârii judiciare nu atrage răspundere dacă judecătorul care a pronunțat-o nu a încălcat legea intenționat sau din culpă gravă.

Astfel, doar instanța de judecată poate aprecia dacă judecătorul a aplicat neuniform legislația în mod intenționat sau din neglijență gravă.

Colegiul disciplinar și, respectiv, Consiliul Superior al Magistraturii pot examina orice decizie privind intentarea procedurii disciplinare în cazurile prevăzute de art.22 alin.(1) lit.b) din Legea nr.544-XIII doar în limitele competențelor ce le revin, fără a interveni în actul judecătoresc sau a-i diminua autoritatea.

Sancțiunea disciplinară va fi aplicată judecătorului doar în cazul anulării hotărârii judecătorești defectuoase și constatării faptului că la examinarea cauzei judecătorul, intenționat sau din neglijență gravă, a interpretat sau a aplicat neuniform legislația.

Curtea a menționat că interpretarea sau aplicarea neuniformă intenționată a legislației cade sub incidența prevederilor art.307 din Codul penal (pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii), iar interpretarea sau aplicarea neuniformă a legislației din neglijență gravă, care au fost constatate de o instanță de judecată, constituie o abatere disciplinară.

Nici un organ, cu excepția instanțelor judecătorești, nu este în drept să pună la îndoială forța juridică a actului judecătoresc, inclusiv a celui, la adoptarea căruia a participat judecătorul în privința căruia s-a intentat procedura disciplinară.

Curtea a conchis că norma legală contestată contravine art.6, art.114 și art.116 alin.(1) din Constituție.

La **21 decembrie 2010** Curtea Constituțională a declarat neconstituționale dispozițiile art.31 alin.(4) din Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII din 13 decembrie 1994, art.4 alin.(4) din Codul jurisdicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995 și unele prevederi din Anexa la Legea contenciosului administrativ

nr.793-XIV din 10.02.2000 în redacția Legii nr.95-XVIII din 21 mai 2010 (*Hotărîrea nr.29⁹*).

Curtea a constatat că, operînd completările respective, legislatorul nu a ținut cont de jurisprudența obligatorie a Curții Constituționale în această materie.

Prin pct.1 din dispozitivul Hotărîrii nr.10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărîrii Curții Constituționale nr.16 din 28.05.1998 “Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărîrii nr.39 din 09.07.2001 Curtea a statuat că actele administrative cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în privința persoanelor oficiale, exponente ale unui interes public deosebit, alese sau numite pentru durata mandatului, pot face obiect al controlului constituționalității sub aspectul formei și procedurii de adoptare.

Astfel, prin hotărîrile de interpretare a art.20 din Constituție, Curtea și-a format propria jurisprudență privind exercitarea controlului actelor cu caracter individual. În context Curtea a relevat că puterea de lucru judecat a actului Curții decurge atît din dispozitivul, cît și din considerentele pe care se sprijină acesta. Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Guvernul, respectiv autoritățile și instituțiile publice, deci, urmează să respecte întru totul atît dispozitivul, cît și considerentele expuse în actul Curții Constituționale.

Curtea a remarcat totodată că prevederile introduse în art.31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.4 din Codul jurisdicției constituționale reprezintă o modificare a competenței în materie a Curții Constituționale expres prevăzută în art.135 alin.(1) din Constituție, care, ocupînd cea mai înaltă poziție în ierarhia legilor și a celorlalte acte normative, dispune de forță juridică superioară față de toate acestea.

Curtea a subliniat că accesul la justiție face parte din categoria drepturilor fundamentale garantate de Constituție. Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime, nici o lege nu poate îngădi accesul la justiție (art.20).

Potrivit art.13 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv în instanțele naționale, chiar și atunci cînd încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Totuși, Convenția admite stabilirea prin legislația internă a statelor contractante a limitărilor dreptului de acces la justiție cu condiția ca acestea să nu afecteze dreptul în substanța sa, să urmărească un scop legitim, să existe un raport de proporționalitate între măsurile respective și scopul urmărit.

Curtea a relevat că persoanele specificate în Anexa la Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000 au fost exceptate de la adresarea în contenciosul administrativ deoarece dețin funcții publice cu responsabilități de protecție a intereselor generale ale statului sau ale instituțiilor publice și sînt exponente ale unui interes politic sau public deosebit.

În contextul jurisprudenței stabilite prin Hotărîrea nr.10 din 16.04.2010 privind interpretarea art.20 din Constituție, Curtea a concluzionat că actele cu caracter individual, emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în privința persoanelor specificate în pct.5-9, pct.11-13, pct.21-23 din Anexă, vor face obiect al controlului constituționalității *sub aspectul formei și procedurii de adoptare*.

⁹ M.O. nr. 1-4/1 din 07.01.2011

Contrar prevederilor art.4 lit.a) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV, de la adresarea în instanța de contencios administrativ au fost exceptate inclusiv persoane, numirea și destituirea din funcție a cărora se efectuează prin acte departamentale. În consecință Curtea a declarat neconstituționale următoarele sintagme din Anexa la Legea contenciosului administrativ: „Șeful, adjunctul șefului Inspectoratului Fiscal Principal de Stat” (pct.14), „Directorul general al Serviciului Vamal” (pct.15), deoarece acești funcționari sînt numiți în funcție prin acte departamentale.

Concomitent Curtea a adoptat o *adresă* către Parlament în care a invocat adresele precedente din 21 noiembrie 2002 și 16 aprilie 2010 și a menționat că modificările operate în Legea contenciosului administrativ conțin unele inadvertențe, care ar putea conduce la încălcarea drepturilor constituționale ale cetățenilor. La întocmirea listei din Anexă nu s-a făcut distincție între persoanele oficiale de stat, exponente ale unui interes *politic deosebit*, și persoanele oficiale de stat, exponente ale unui interes *public deosebit*.

Curtea a subliniat de asemenea că legislatorul, operînd în art.4 lit.a) din lege cu termenii: “responsabilități de protecție a intereselor generale ale statului”, “interes politic sau public deosebit”, nu a explicat semnificația acestora.

La **23 decembrie 2010** Curtea a recunoscut drept constituțională norma art.16 alin.(1) lit.g) din Legea nr.1453-XV din 8 noiembrie 2002 cu privire la notariat în redacția Legii nr.300-XVI din 25 decembrie 2008 (*Hotărîrea nr. 30¹⁰*).

Prevederea contestată stipulează că activitatea notarului încetează în cazul atingerii vârstei de 65 de ani.

Curtea a notat că stabilirea unui cens de vîrstă pentru exercitarea anumitor activități nu poate fi privită a priori ca o încălcare a dreptului constituțional la muncă sau ca o discriminare în raport cu exercitarea unor activități. Asemenea limitare poartă un caracter necesar atunci cînd este determinată de obiective ale statului legate de optimizarea utilizării forței de muncă în ramurile economiei naționale. Instrumentele juridice internaționale lasă la discreția statului dreptul de impunere a plafonului de vîrstă pentru desfășurarea unor activități.

Curtea a constatat că prevederea despre încetarea activității notarului în cazul atingerii vârstei de 65 ani intră în contradicție cu prevederile legii privind eliberarea licenței pentru activitatea notarială pe un termen nelimitat (art.13 alin.(1), numirea notarului pentru o durată nedeterminată (art.20 alin.(1)).

Potrivit Codului civil, legea civilă nu are caracter retroactiv. Ea nu modifică și nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior (art.6 alin.(1)), în conformitate cu prevederile art.87 din dispozițiile finale și tranzitorii din Legea cu privire la notariat, persoanele care la data intrării în vigoare a legii menționate dispun de licență pentru activitate notarială au dreptul să activeze în continuare ca notari în baza acestor licențe.

Astfel, prevederea art.16 alin.(1) lit.g) din Legea cu privire la notariat privind încetarea activității notarului la vîrsta de 65 de ani este aplicabilă notarilor investiți cu împuterniciri de exercitare a activității notariale ulterior intrării în vigoare a Legii nr.300-XVI din 25 decembrie 2008 pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat. Potrivit art.20 alin.(1) din Legea cu privire la notariat, notarul nu poate fi destituit decît în temeiul legii.

¹⁰ M.O. nr. 1-4/2 din 07.01.2011

Avînd în vedere faptul că notarul public își exercită atribuțiile ce îi sînt conferite prin lege în baza statutului de funcție publică și faptul că activitatea publică de notariat determină statutul notarului public, inclusiv prin statuarea temeiurilor de încetare a activității notariale, Curtea a constatat că instituirea plafonului de vîrstă de 65 de ani pentru exercitarea funcției de notar este justificată, statul fiind în drept să decidă, la discreția sa, pînă la ce vîrstă să mandateze o persoană pentru exercitarea anumitor servicii publice în numele său. Prevederea art.16 alin.(1) lit.g) din Legea cu privire la notariat privind încetarea activității notariale la vîrsta de 65 de ani nu suprimă și nu diminuează drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului, este conformă Constituției și normelor de drept internațional.

Printr-o *adresă* Curtea a reținut atenția Parlamentului asupra necesității de a asigura coerența prevederilor Legii cu privire la notariat. Potrivit legii, dreptul persoanei la exercitarea activității de notar nu este limitat în timp; licența pentru activitate notarială se eliberează pe un termen nelimitat, notarul este numit pentru o durată nedeterminată și nu poate fi destituit decît în temeiul legii.

* * *

La **21 octombrie 2010** Curtea a sistat procesul pentru controlul constituționalității art.13 alin.(3) lit.a) din Codul electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997 pentru următoarele considerente.

Sesizarea a fost semnată de Primul-ministru al Republicii Moldova. După cum a menționat Curtea, conform art.38 din Codul jurisdicției constituționale, unul din subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale este Guvernul, care, în temeiul art.97 din Constituție și art.4 din Legea cu privire la Guvern nr.64-XII din 31 mai 1990, este un organ colegial și se compune din Prim-ministru, prim-viceprim-ministru, viceprim-miniștri, miniștri și alți membri stabiliți prin lege.

Sesizarea Curții Constituționale, în problema controlului constituționalității unei norme legale, urma să fie o decizie asumată a întregului Guvern, adoptată printr-o hotărîre, în cadrul unei ședințe a Guvernului.

Conform prevederilor art.60 lit.b) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională a dispus sistarea procesului pentru motivul că sesizarea nu ține de competența persoanei care a făcut-o (*Decizia nr.2¹¹*).

* * *

Curtea a respins sesizările:

- pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995, modificată prin Legea nr.27-XVII din 15.06.2009, pentru că nu corespunde după conținut cerințelor procedurale ale justiției constituționale (*scrisoarea PCC-01/3a din 15 martie 2010*);

- pentru controlul constituționalității art.168 alin.(1) și art.171 din Codul electoral, pentru motivul că în jurisprudența sa anterioară s-a pronunțat asupra unor probleme similare. Curtea a subliniat că stabilirea pragului reprezentativ al voturilor valabil exprimate în scrutin constituie prerogativa exclusivă a Parlamentului (*Decizia din 8 iulie 2010¹²*);

¹¹ M.O. nr. 211-212/24 din 29.10.2010

¹² M.O. nr. 121-123/16 din 16.07.2010

- pentru controlul constituționalității punctelor 65, 67 și 68 art.I din Legea nr.119 din 18 iunie 2010 “Pentru modificarea și completarea Codului electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997”. Curtea a reiterat că stabilirea pragului electoral, modalitatea de atribuire a mandatului de deputat, cotele de participare a cetățenilor la orice tip de scrutin, condițiile de valabilitate a rezultatelor acestuia constituie probleme de oportunitate, care fac resortul exclusiv al Parlamentului, nereprezentând probleme de constituționalitate, opinie expusă clar în Decizia din 08.02.2010 (*Decizia din 12 iulie 2010*¹²).

- privind revizuirea Deciziei nr.18 din 12 iulie 2010, precum și sesizarea suplimentară, prin care s-a cerut controlul constituționalității punctelor 17, 65, 67 și 68 art.I din Legea nr.119 din 18 iunie 2010 “Pentru modificarea și completarea Codului electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997”, pentru motivul că problemele abordate sînt de oportunitate și țin de competența Parlamentului (*scrisoarea nr. JCC-04/24a din 2 septembrie 2010*);

- pentru controlul constituționalității dispozițiilor art.86 alin.(1) lit. l) - p), art.263 și art.264 din Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.154-XV din 28.03.2003, pentru motivul că nu corespunde după formă și conținut cerințelor procedurale ale jurisdicției constituționale (*scrisoarea PCC-01/27a din 8 septembrie 2010*);

- pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.269-XIII din 9 noiembrie 1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova și Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, date fiind unele inexactități ce țin de obiectul sesizării (*scrisoarea nr. JCC-05/31a din 1 octombrie 2010*);

- pentru controlul constituționalității prevederilor art.87 alin.(5) din Codul electoral, pentru motivul că problemele abordate în sesizare sînt de oportunitate și țin de competența Parlamentului. Curtea a subliniat că există o discrepanță între argumentele de neconstituționalitate invocate și cerințele sesizării; din sesizare nu rezultă o legătură causală între norma contestată prezumată a fi neconstituțională și prevederile art.16 și art.38 din Constituție (*Decizia din 15 noiembrie 2010*¹³).

- pentru controlul constituționalității unor sintagme din art.1, art.9, art.39 și art.53 din Codul electoral, întrucît nu întrunește condițiile impuse de art.39 din Codul jurisdicției constituționale (*scrisoarea JCC-03/43a din 15 noiembrie 2010*).

1.2. Art. 135 alin. (1) lit.a) din Constituție (*Controlul constituționalității hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului*)

Curtea a respins sesizarea pentru controlul constituționalității Hotărîrii Guvernului nr.84 din 13 februarie 2010 „Cu privire la transmiterea unei întreprinderi de stat” (*Decizia din 30 aprilie 2010*¹⁴).

Curtea a apreciat că sesizarea nu întrunește criteriile de admisibilitate pentru exercitarea controlului constituționalității, nu corespunde rigorilor art.39 din Codul jurisdicției constituționale, menționînd că după natura sa Hotărîrea nr.84 este un act administrativ individual de gestiune, este valabilă pentru un singur caz, motiv pentru care nu poate face obiect al jurisdicției constituționale.

¹³ M.O. nr. 227-230/26 din 19.11.2010

¹⁴ M.O. nr. 72-74/13 din 14.05.2010

1.3. Art. 135 alin. (1) lit.a) din Constituție *(Controlul constituționalității tratatelor internaționale)*

Curtea nu a acceptat spre examinare în fond sesizarea repetată pentru controlul constituționalității Legii nr.348-XV din 12.07.2001 privind ratificarea Tratatului dintre Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat (*Decizia din 15 martie 2010*¹⁵).

Analizînd sesizarea sub aspectul admisibilității, Curtea Constituțională a reținut că aceasta nu poate fi acceptată spre examinare în fond, deoarece problema abordată în ea, în speță Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și Protocolul adițional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999, au făcut anterior obiectul jurisdicției constituționale, la sesizarea unor deputați în Parlament.

Prin decizia din 24 septembrie 2002 Curtea Constituțională a sistat procesul pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Tratatului dintre Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și a Protocolului adițional la Tratat.

Invocînd principiul dreptului internațional privind îndeplinirea de către stat a angajamentelor internaționale, în decizia din 24 septembrie 2002 Curtea a relevat că exercitarea controlului constituționalității acestui tratat contrazice principiul internațional privind executarea tratatelor cu bună credință, ceea ce poate aduce prejudicii credibilității Republicii Moldova ca partener în raporturile instituite prin tratatele internaționale și poate întîrzia sau chiar frîna dezvoltarea relațiilor interstatale și interguvernamentale ale țării.

Curtea a subliniat că, odată intrat în vigoare, tratatul cade sub incidența principiului de drept internațional “pacta sunt servanda”, devenind executoriu. Potrivit art.24 alin.(4) din Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova nr.595-XIV din 24.09.1999, deciziile cu privire la suspendarea, denunțarea sau stingerea tratatului internațional se adoptă de către autoritatea care a luat decizia cu privire la consimțămîntul Republicii Moldova de a fi legată prin tratatul în cauză.

Curtea a adoptat o *adresă*, prin care a menționat că, odată cu aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor (4 august 1992), statul și-a asumat angajamentul să respecte cu bună credință acest act internațional și să aducă legislația națională în conformitate cu reglementările internaționale în domeniu.

Curtea a reținut atenția Parlamentului asupra art. 26, 27 și 62 din Convenție, potrivit cărora o parte nu poate invoca dispozițiile dreptului său intern sau alte motive pentru a justifica neexecutarea unui tratat.

În majoritatea țărilor exercitarea controlului constituționalității tratatelor internaționale se realizează la etapa ratificării sau pînă la intrarea lor în vigoare (Rusia, România, Bulgaria, Albania, Franța, Armenia, Azerbaidjan ș.a.).

Prevederile art.22 alin. (2) din Legea nr. 595-XIV din 24 septembrie 1999 servesc drept temei pentru a reflecta asupra abilitării Curții cu atribuția de exercitare a controlului constituționalității tratatelor internaționale pînă la intrarea lor în vigoare. Curtea a subliniat necesitatea de a specifica în art. 135 din Constituție categoriile de tratate care pot fi supuse controlului constituționalității. Adresa nu a fost executată.

¹⁵ M.O. nr. 41-43/6 din 26.03.2010

* * *

Curtea a restituit sesizarea pentru controlul constituționalității Planului de Acțiune pentru coordonarea cooperării, a schimbului de experiență și a pregătirii de specialitate în domeniul comun de activitate, încheiat la 27 iulie 2010 între Departamentul Trupelor de Carabinieri al Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Inspectoratul general din cadrul Ministerului Administrației și Internelor din România, pentru a fi adusă în conformitate cu art.38 și art.39 din Codul jurisdicției constituționale (*scrisoarea nr. JCC - 04/37a din 24 decembrie 2010*).

1.4. Art. 135 alin. (1) lit. b) din Constituție (Interpretarea Constituției)

La **3 august 2010** Curtea a dat interpretare dispozițiilor art.80 alin.(4) din Constituție, potrivit cărora nici o persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova decât pentru cel mult două mandate consecutive (*Hotărârea nr.18¹⁶*).

Pentru elucidarea conținutului autentic al prevederii art.80 alin.(4) din Constituție, Curtea a operat cu prevederile art.77, art.78, art.80, art.89, art.90, art.91, art.135 din Constituție, precum și cu jurisprudența sa anterioară.

Curtea a menționat că interdicția de a îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova mai mult de două termene consecutiv vizează sensul strict al noțiunii de mandat, așa cum decurge din art.80 alin.(1) și alin.(2) coroborat cu art.78 alin.(1) – alin.(4) din Constituție. Dispozițiile constituționale enunțate exclud egalarea mandatului de Președinte al Republicii Moldova cu interimatul acestei funcții, prin care se asigură continuitatea exercitării atribuțiilor șefului statului, dar nu se pune începutul unui nou mandat prezidențial.

Curtea a subliniat că Președintele interimar are un statut provizoriu, funcția sa de bază fiind, după caz, Președinte al Parlamentului sau Prim-ministru. Pentru exercitarea funcției de Președinte al țării el nu are nici mandatul poporului, nici mandatul Parlamentului, prin instituirea interimatului urmărindu-se asigurarea continuității exercitării atribuțiilor șefului statului, care, în virtutea caracterului lor special, nu permit intermitențe.

Stabilind în art.80 alin.(4) din Constituție restricții asupra exercitării succesive de către o persoană a mai mult de două mandate de Președinte al Republicii Moldova, legiuitorul s-a referit la caracterul neîntrerupt al curgerii termenului celor două mandate. Întrucât interimatul funcției nu echivalează cu un mandat efectiv de șef al statului, persoana care a deținut două mandate președințiale consecutive anterior momentului la care a intervenit interimatul nu poate candida pentru un nou mandat președințial.

Curtea a conchis că, potrivit voinței legiuitorului constituent, Președintele Parlamentului sau Primul-ministru nu exercită un mandat de Președinte al Republicii Moldova, ci asigură interimatul acestei funcții. Doar persoana care a fost aleasă în conformitate cu prevederile art.78 alin.(1) – (4) din Constituție exercită mandatul de Președinte al Republicii Moldova, atribuit în condițiile art.79 din Constituție, după depunerea jurământului.

Astfel, persoana care a deținut funcția de Președinte al Republicii Moldova două termene succesiv nu poate exercita această funcție pentru un nou termen în cazul în

¹⁶ M.O. nr.141-144/19 din 10.08.2010

care, după încheierea celui de-al doilea mandat consecutiv, a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova, interimatul acestei funcții fiind asigurat de Președintele Parlamentului sau Primul-ministru.

* * *

Curtea Constituțională a sistat procesul pentru interpretarea prevederilor art.106¹ din Constituție, pentru motivul că sesizarea a fost înaintată de Prim-ministru, care, conform art.25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.38 din Codul jurisdicției constituționale, nu este subiect cu drept de sesizare (*Decizia nr.3 din 18 noiembrie 2010*).

* * *

Au fost respinse sesizările:

- pentru interpretarea art.141, art.142 și art.143 din Constituție, pentru motivul că aceste dispoziții au făcut obiect de interpretare, inclusiv sub aspectele invocate în sesizare (*Decizia din 5 mai 2010¹⁷*);

- privind interpretarea art.78 alin.(5) și art.85 alin.(3) din Constituție, pentru motivul că sensul juridic al normelor constituționale este clar explicat în Legea nr.1234-XIV din 22 septembrie 2000 „Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova”. Aceste norme constituționale nu conțin ambiguități, imprecizii sau neclarități, voința legiuitorului fiind expresă (*scrisoarea nr. JCC-02/25b/27b din 4 februarie 2010*).

1.5. Art. 135 alin. (1) lit. c) din Constituție (Avizarea inițiativelor de revizuire a Constituției)

La **29 aprilie 2010** Curtea a examinat proiectul de lege pentru modificarea art.78 din Constituția Republicii Moldova (*Avizui nr.1¹⁸*).

Curtea a constatat că proiectul de lege nu depășește limitele de revizuire a Constituției prevăzute de art.142 din Constituție, însă a considerat inacceptabilă prevederea proiectului referitoare la alegerea Președintelui țării în bază de alternativă. Curtea a apreciat că această prevedere a proiectului de lege lezează dreptul deputaților la exprimarea liberă a opiniilor.

Curtea a menționat că obligativitatea desfășurării alegerilor șefului statului cu cel puțin doi candidați pot determina deputații să acționeze împotriva voinței lor și să propună un candidat pentru care nu doresc să voteze. Art.64 din Constituție, care stipulează organizarea internă a Parlamentului, nu conține specificarea că Președintele Parlamentului este ales în cazul înaintării mai multor candidați. Curtea a reținut că, în baza proiectului de lege constituțională înaintat spre avizare, alegerea șefului statului poate avea loc și în cazul în care pentru această funcție candidează o singură persoană.

Curtea a considerat necesară excluderea din proiectul de lege a prevederilor alin.(5), deoarece dizolvarea Parlamentului și desfășurarea alegerilor repetate la

¹⁷ M.O. nr. 72-74/14 din 14.05.2010

¹⁸ M.O. nr.70-71/11 din 11.05.2010

intervale scurte de timp constituie factori care destabilizează situația politică și perturbă activitatea legislativului.

Curtea a apreciat ca fiind exagerate dispozițiile art.II din proiectul de lege. Ținând cont de prevederile art.143 alin.(1) și art.76 din Constituție, intrarea în vigoare a unei legi constituționale nu poate fi condiționată de anumite circumstanțe care vor avea loc.

La **4 mai 2010** Curtea a emis un aviz asupra proiectului de lege pentru modificarea art.78 din Constituția Republicii Moldova (*Avizul nr.2¹⁹*).

Potrivit proiectului de lege constituțională, Președintele țării este ales prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Proiectul prevede condițiile pentru a candida la funcția de Președinte al Republicii Moldova și numărul de mandate succesive.

Curtea a menționat că proiectul de lege nu depășește limitele de revizuire a Constituției impuse de normele constituționale ale art.142, fiind în corespundere cu exigențele privind caracterul suveran, independent și unitar al statului și nefiind de natură să conducă la suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

În același timp, Curtea a observat că proiectul de lege include în art.78 prevederea: „Nici o persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova decât pentru cel mult două mandate succesive”, cuprinsă în alin.(4) art.80 al Legii Supreme în vigoare.

De asemenea, Curtea Constituțională a reținut atenția asupra prevederii art.85 alin.(4) din Constituție, potrivit căreia „Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut la art.78 alin.(5)...”, în legătură cu faptul că art.78 în varianta revizuită nu mai conține norma: „Dacă și după alegerile repetate Președintele Republicii Moldova nu va fi ales, Președintele în exercițiu dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerilor în noul Parlament”.

În contextul celor enunțate, Curtea Constituțională a relevat că revizuirea inițiată trebuie să asigure unitatea materiei constituționale și echilibrul între normele concurente și cele ce țin de instituția Președinției și raporturile acesteia cu Parlamentul și Guvernul.

La **6 iulie 2010** Curtea a dat aviz pozitiv asupra proiectului de lege pentru modificarea art.78 din Constituție prin referendum constituțional (*Avizul nr. 3²⁰*).

Curtea a constatat concordanța proiectului de lege cu exigențele constituționale privind caracterul suveran, independent și unitar al statului și privind inadmisibilitatea suprimării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora. Curtea a reținut că anterior a fost depus spre avizare un proiect similar privind revizuirea Constituției pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova prin sufragiu universal. În Avizul nr.2 din 4 mai 2010 Curtea Constituțională a expus unele observații, de care s-a ținut cont în noul proiect de lege constituțională. Având în vedere necesitatea de a exclude din art.85 alin.(4) din Constituție textul “cu excepția cazului prevăzut la art.78 alin.(5)”, alineat care nu a fost inclus în proiectul propus pentru avizare, Curtea a considerat oportun să-și reitereze poziția expusă în avizul anterior, prin care a atenționat că revizuirea inițiată trebuie să asigure unitatea materiei constituționale.

¹⁹ M.O. nr.70-71/12 din 11.05.2010

²⁰ M.O. nr. 117-118/15 din 09.07.2010

* * *

Curtea a respins sesizarea privind avizarea proiectului de lege pentru modificarea art.78 din Constituția Republicii Moldova, pentru motivul că din aceasta nu rezultă intenția de a desfășura un referendum constituțional asupra proiectului în cauză în condițiile art.148 din Codul electoral și nu conține argumente privind necesitatea revizuirii art.78 din Legea Supremă (*scrisoarea JCC-06/16c din 23 iunie 2010*).

1.6. Art. 135 alin. (1) lit.d) din Constituție (*Confirmarea rezultatelor referendumurilor republicane*)

La **23 septembrie 2010** Curtea a confirmat nevalabilitatea referendumului republican constituțional din 5 septembrie 2010 asupra proiectului de lege pentru modificarea art.78 din Constituție privind alegerea Președintelui țării de către întreg poporul (*Hotărîrea nr.22²¹*).

Curtea Constituțională a relevat că, în conformitate cu prevederile art.171 din Codul electoral, Comisia Electorală Centrală declară nevalabil referendumul republican dacă la el au participat mai puțin de 1/3 din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.

Examinînd raportul Comisiei Electorale Centrale, procesul-verbal și materialele anexate, Curtea Constituțională nu a constatat în campania de organizare și pe durata desfășurării referendumului încălcări grave ale prevederilor Codului electoral de natură să influențeze rezultatele referendumului.

Curtea a observat că referendumul s-a desfășurat în conformitate cu dispozițiile legale în domeniu și standardele internaționale, rezultatele referendumului reflectă voința cetățenilor.

Un judecător nu a fost de acord cu hotărîrea Curții Constituționale. În *opinia separată* el a menționat că, avînd în vedere boicotarea referendumului de către trei concurenți electorali, dintre care unul cu o prezență masivă în Parlament, Curtea trebuia să declare referendumul nul.

Printr-o *adresă* Curtea a sugerat Parlamentului să perfecționeze cadrul legislativ cu referire la referendumurile democratice. În viziunea Curții Constituționale, compartimentele respective din Codul electoral nu conțin reglementări depline și clare de natură să corespundă Codului de bune practici în materie de referendum, adoptat de Comisia de la Veneția.

1.7. Art. 135 alin. (1) lit.e) din Constituție (*Confirmarea rezultatelor alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova*)

Pe parcursul anului, prin *hotărîrile nr.2 din 2 ianuarie 2010²², nr. 6 din 16 martie 2010²³, nr. 8 din 31 martie 2010²⁴, nr. 19 din 17 august 2010²⁵*, Curtea a validat mandatele a 15 deputați în Parlament.

²¹ M.O. nr. 191-193/23 din 01.10.2010

²² M.O. nr. 11-12/1 din 26.01.2010

²³ M.O. nr. 37-38/4 din 19.03.2010

La **24 decembrie 2010** Curtea Constituțională a confirmat legalitatea alegerii la 28 noiembrie 2010 a Parlamentului Republicii Moldova de legislatura a XIX-a, subliniind că Parlamentul a fost ales în mod legal, prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat (*Avizul nr.5²⁶*).

În aceeași ședință Curtea Constituțională a validat mandatele deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XIX-a și a confirmat listele candidaților supleanți la funcția de deputat. În hotărârea adoptată Curtea a menționat că nu au fost constatate circumstanțe care să împiedice validarea mandatelor deputaților aleși în Parlament (*Hotărârea nr.31²⁷*).

* * *

La **10 decembrie 2010** Curtea Constituțională a dispus renumărarea voturilor exprimate în alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2010 în ansamblu pe țară (*Decizia nr.5²⁸*).

1.8. Art. 135 alin. (1) lit.f) din Constituție

(Constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile)

La **21 septembrie 2010** Curtea Constituțională a emis avizul privind constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului. Curtea a constatat drept circumstanțe care justifică dizolvarea Parlamentului Republicii Moldova de legislatura a XVIII-a nealegerea Președintelui Republicii Moldova în cadrul alegerilor ordinare din 10 noiembrie 2009 și al alegerilor repetate din 7 decembrie 2009 (*Avizul nr.4²⁹*).

Curtea Constituțională a constatat că alegerile ordinare și repetate pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova au eșuat din cauză că 48 de deputați n-au participat la votare, ceea ce a generat consecințele prevăzute de art.78 alin.(5) din Constituție.

Un judecător, în *opinia separată* (concordantă), subscriind la avizul Curții, n-a fost de acord cu decizia Curții de a examina această sesizare înainte de sesizarea referitoare la rezultatele referendumului constituțional din 5 septembrie 2010.

1.9. Art. 135 alin. (1) lit.g) din Constituție

(Rezolvarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de Justiție)

La **2 septembrie 2010** Curtea a declarat constituțională sintagma „restanțele reflectate în sistemul de evidență al Serviciului Fiscal de Stat, al Casei Naționale de Asigurări Sociale, inclusiv în sistemul de evidență specială, la situația din 1 ianuarie 2007” din art.27, art. 28 alin.(3), art.29 alin.(2) și art. 34 alin.(1) din Legea nr.1164-

²⁴ M.O. nr. 50/7 din 07.04.2010

²⁵ M.O. nr. 153-154/20 din 24.08.2010

²⁶ M.O. nr. 257-258/31 din 27.12.2010

²⁷ M.O. nr. 257-258/32 din 27.12.2010

²⁸ M.O. nr. 247-251/29 din 17.12.2010

²⁹ M.O. nr. 179-181/22 din 24.09.2010

XIII din 24 aprilie 1997 pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II ale Codului fiscal în redacția Legii nr.111-XVI din 27 aprilie 2007 (*Hotărîrea nr.21*³⁰).

Curtea a reținut că amnistia fiscală constituie un mod excepțional de stingere a obligațiilor bugetare, aplicîndu-se față de contribuabilii ce au restanțe la bugetele publice în condițiile absenței perspectivei de a fi recuperate și oportunității prin prisma politicii fiscale a statului.

Reflectarea obligațiilor fiscale în sistemul de evidență al Serviciului Fiscal de Stat, al Casei Naționale de Asigurări Sociale, inclusiv în sistemul de evidență specială, stipulată de prevederea contestată, constituie condiția de bază care determină executarea amnistiei fiscale. Ca urmare a reflectării în sistemul de evidență, toate restanțele înregistrate pînă la data de 1 ianuarie 2007, conform legii, se anulează. Prin efectele prevederii legale contestate nu pot fi anulate restanțele nereflectate în actele de evidență pînă la data de 1 ianuarie 2007, care, în sensul strict al legii, nu aveau calitatea de restanțe, implicit, categoria respectivă de contribuabili nu pot fi considerați subiecți ai amnistiei fiscale. Potrivit Codului fiscal, restanța este suma pe care contribuabilul *era obligat să o plătească* la buget ca impozit, taxă sau altă plată, dar pe care nu a plătit-o *în termen*, precum și suma majorării de întîrziere (penalității) și/sau amenzii.

Constatînd conformitatea procedurii legale de efectuare a amnistiei fiscale cu rigorile fundamentale privind sistemul fiscal, statuate prin Constituție și cadrul legal în domeniu, Curtea a reținut că prevederea legii nu comportă caracter discriminatoriu, deoarece legislația fiscală obligă toți contribuabilii să achite impozitele și taxele, impunînd condiția ca acestea să fie reflectate în sistemul de evidență și sancționînd drastic evaziunea fiscală. Conform Constituției, cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice, iar sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale (art.58).

La **23 noiembrie 2010** Curtea a declarat drept neconstituțional alineatul (6) al articolului 63 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, potrivit căruia “încetarea de drept a calității de bănuț în legătură cu expirarea termenelor indicate în alin.(2), în cazul acumulării ulterioare a probelor suficiente, nu împiedică punerea persoanei sub învinuire penru același fapt” (*Hotărîrea nr. 26*³¹).

Curtea a subliniat că principiul statuat de art.21 din Constituție – asigurarea tuturor garanțiilor necesare apărării persoanei acuzate de un delict în procesul judiciar - pe lîngă alte drepturi procesuale, oferă persoanei și dreptul constituțional de a nu fi urmărită, judecată sau pedepsită de mai multe ori pentru aceeași faptă. Acest principiu constituțional se aplică nu numai în cauzele penale, dar și în cauzele contravenționale, precum și în orice altă formă de răspundere juridică din aceeași materie de drept. Curtea a relevat că el se aplică numai atunci cînd s-a emis un act cu caracter definitiv, fie că este vorba de o ordonanță de încetare a urmăririi penale, fie de o sentință de acuzare sau achitare.

Conform normelor, reluarea urmăririi penale se admite numai dacă “fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sînt de natură să afecteze hotărîrea pronunțată”.

Curtea a relevat că sintagma „în cazul acumulării ulterioare a probelor suficiente” din propoziția a doua a alin.(6) art.63 CPP intră în contradicție cu prevederea „apar

³⁰ M.O. nr. 163-165/21 din 10.09.2010

³¹ M.O. nr. 235-240/27 din 03.12.2010

fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental în cadrul urmăririi precedente de natură să afecteze hotărîrea pronunțată” din art.22 și art.287 CPP. Neavînd ca suport o procedură reglementată clar de CPP, ea permite reluarea urmăririi penale și după încetarea calității de bănuît a persoanei, în baza probelor dobîndite în procedura precedentă deja finalizată. Astfel, dacă pentru organul de urmărire penală sintagma „în cazul acumulării ulterioare a probelor suficiente” poate însemna continuarea urmăririi penale, pentru persoana suspectată aceasta înseamnă urmărire penală repetată, ceea ce este contrar principiului *non bis in idem*.

Și prima propoziție a alin.(6) art.63 CPP: “Dacă, la expirarea termenelor indicate în alin.(2), nu s-a dispus scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau punerea ei sub învinuire, calitatea de bănuît încetează de drept” generează consecințe imprevizibile, deoarece nu obligă organul de urmărire penală să elibereze persoanei un act care să certifice încetarea de drept a calității de bănuît.

Examinînd alin.(6) art.63 CPP după standardele care privesc calitatea legii, Curtea Constituțională l-a apreciat integral drept neconform art.23 din Constituție.

Curtea a constatat necorespunderea alin.(6) art.63 CPP cu principiul constituțional privind accesul liber la justiție, raportat la victimă (partea vătămată). Incertitudinea generată de alin.(6) art.63 CPP și lipsa unui act doveditor privind încetarea de drept a calității de bănuît nu permite persoanei-victime de a fi informată cu privire la încetarea urmăririi penale, de a contesta actul inexistent și de a reclama, în caz de necesitate, organul de urmărire penală. De asemenea, nu permite organului statal să constate că s-a desfășurat o anchetă eficientă, exigentă înaintată față de orice procedură penală finalizată.

1.10. Art. 135 alin. (1) lit. h) din Constituție *(Soluționarea chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid)*

Curtea a respins sesizarea deputatului Victor Stepaniuc, care a contestat constituționalitatea Partidului Național Liberal, invocînd motivul că, potrivit art.38 alin.(2) lit.d) din Codul jurisdicției constituționale, deputatul în Parlament nu este abilitat cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională în chestiunile care au ca obiect constituționalitatea unui partid, sesizarea ce are ca obiect constituționalitatea unui partid poate fi făcută de Președintele Republicii Moldova, Președintele Parlamentului și de Guvern (*scrisoarea nr.JCC-05/40h din 15 noiembrie 2010*).

II. REALIZAREA HOTĂRÎRILOR CURȚII CONSTITUȚIONALE

Articolul 28¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională stipulează obligația autorităților publice privind executarea actelor Curții Constituționale.

Potrivit acestui articol, Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data publicării hotărîrii Curții Constituționale, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea sau abrogarea actului normativ sau a unor părți ale acestuia declarate neconstituționale. Proiectul de lege respectiv va fi examinat de Parlament în mod prioritar.

Urmează să fie executate în termenele prescrise:

- Hotărîrea nr.26 din 22.11.2010, prin care s-a declarat drept neconstituțional alineatul (6) al articolului 63 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
- Hotărîrea nr.27 din 25 noiembrie 2010, privind neconstituționalitatea art.7 alin.(1) lit.h) și lit.n) din Legea nr. 1104-XV din 6 iunie 2002 “Cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției” și art.8 alin.(1) și alin.(2) din Legea nr.190-XVI din 26 iulie 2007 “Cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului”;
- Hotărîrea nr.28 din 14.12.2010, privind neconstituționalitatea art.22 alin.(1) lit.b) din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995 “Cu privire la statutul judecătorului” în redacția Legii nr.247-XVI din 21 iulie 2006 “Pentru modificarea și completarea unor acte legislative”;
- Hotărîrea nr.29 din 21.12.2010, prin care au fost declarate neconstituționale dispozițiile art.31 alin.(4) din Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII din 13 decembrie 1994 și art.4 alin.(4) din Codul jurisdicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995, precum și sintagmele „șeful, adjunctul șefului Inspectoratului Fiscal Principal de Stat” (pct.14), „directorul general al Serviciului Vamal” (pct.15) din Anexa la Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10.02.2000.

Curtea atestă o întârziere inadmisibilă în ceea ce privește executarea::

- Hotărîri nr.10 din 2 iunie 2009, prin care au fost declarate neconstituționale sintagma “cu excepția cazurilor expuse la alin.(2) și (3)” cuprinsă în alin.(1) art.53 și prevederile alin.(2) și alin.(3) art.53 din Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr.1544-XII din 23 iunie 1993 în redacția Legii nr.94-XVI din 8 mai 2008;
- Hotărîri nr.9 din 08.04.2010, fiind declarate neconstituționale Legea nr.44-XVIII din 20 octombrie 2009 pentru modificarea art.4 din Legea nr.39-XIII din 7 aprilie 1994 despre statutul deputatului în Parlament și Hotărîrea Parlamentului nr.47-XVIII din 22 octombrie 2009 privind cumularea unor funcții cu mandatul de deputat în Parlament.

Art.79 alin.(2) din Codul jurisdicției constituționale prevede că organele sesizate comunică, în termenul stabilit, Curții Constituționale rezultatele examinării adresei.

Această normă legală n-a fost respectată în cazul următoarelor adrese:

- din 24 septembrie 2002, cu privire la oportunitatea de a specifica în art.135 din Constituție categoriile de tratate care pot fi supuse controlului constituționalității, precum și momentul din care Republica Moldova devine parte la ele (ratificare, semnare, acceptare, aderare, aprobare etc.);
- din 26 martie 2007, care vizează prevederile Codului de procedură civilă referitoare la procedura de ridicare a excepției de neconstituționalitate, prevederi care intră în contradicție cu normele Constituției;
- din 12 iulie 2010, cu referire la reglementarea prin lege, în baza art.88 lit.j) din Constituție, a statutului decretelor prezidențiale;
- din 23 septembrie 2010, privind necesitatea perfecționării legislației electorale cu privire la referendumurile democratice.

III. PUBLICITATE ȘI TRANSPARENȚĂ

Ca și în anii precedenți, actele adoptate de Curtea Constituțională în anul 2010 au fost publicate în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, în digestul „Justiția constituțională în țările CSI și cele baltice”, în buletinele de jurisprudență constituțională ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) a Consiliului Europei.

În cele patru numere ale revistei Curții Constituționale „Justiția constituțională” au fost publicate în variantă bilingvă 16 hotărâri, 4 avize, 4 decizii și Raportul anual cu privire la exercitarea jurisdicției constituționale. Revista a inserat 13 articole de sinteză semnate de judecători ai Curții, autori din Armenia, Belarus, Kîrgîzstan, Ucraina, Franța, 8 discursuri rostite în cadrul Ședinței festive consacrate aniversării a 15-a a Curții Constituționale, 39 de informații despre diverse acțiuni la care au participat membri ai corpului judecătoresc – întrevederi, vizite, primirea delegațiilor, conferințe de presă, seminare și conferințe internaționale.

Revista a oglindit pe larg lucrările Conferinței internaționale jubiliare cu genericul „Asigurarea supremației Constituției – funcția de bază a Curții Constituționale”, desfășurată la Chișinău în zilele de 25-26 februarie 2010, la care au participat delegații ale curților constituționale din 11 state, reprezentanți ai organismelor internaționale acreditate în Moldova, reprezentantul special al Secretarului General al Consiliului Europei, delegații ale Comisiei de la Veneția, Fundației Germane pentru Cooperare Juridică, Universității din Regensburg (Germania).

Atît lucrările conferinței jubiliare, cît și desfășurarea ședinței au fost reflectate pe larg de mijloacele de informare în masă. O prezență masivă a presei s-a înregistrat la ședințele plenare ale Curții Constituționale. La solicitarea jurnaliștilor, președintele Curții, alți judecători au explicat deciziile pronunțate. Președintele Curții a ținut două conferințe de presă vizînd Raportul anual cu privire la exercitarea jurisdicției constituționale și semnarea, la Baku, a Memorandumului de colaborare între Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Curtea Constituțională a Republicii Azerbaidjan.

La dispoziția presei au fost puse cu regularitate avizele despre desfășurarea ședințelor Curții, comunicatele cu privire la rezultatele acestora. Informații privind conținutul sesizărilor, cronica acțiunilor extrajurisdicționale au fost plasate operativ pe site-ul Curții.

A fost editată Culegerea de hotărâri și decizii adoptate de Curtea Constituțională în anul 2009, sînt în curs de apariție materialele Conferinței internaționale jubiliare.

IV. ADRESĂRILE CETĂȚENILOR

În anul precedent au fost depuse 110 adresări și petiții ale cetățenilor referitoare la:

- decizii judecătorești	- 15
- pensii și indemnizații bănești	- 5
- încălcarea drepturilor omului	- 27
- restituirea averii	- 3
- interpretarea legilor	- 1

- repararea pagubelor morale	- 2
- altele	- 57
S-a dat explicații asupra problemelor abordate și competenței Curții Constituționale:	- 93
O parte din petiții au fost readresate altor autorități:	- 17
- Parlamentului Republicii Moldova	- 1
- Procuraturii Generale	- 3
- Ministerului Justiției	- 2
- Centrului pentru Drepturile Omului	- 6
- Consiliului Superior al Magistraturii	- 1
- Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei	- 2
- Ministerului Sănătății	- 1
- Comisiei Naționale a Pieței Financiare	- 1

Toate petițiile au fost examinate în termenele prevăzute de lege.

V. RELAȚII INTERNAȚIONALE

În anul 2010 s-a marcat cea de-a 15-a aniversare a Curții Constituționale a Republicii Moldova. La 25-26 februarie 2010 au avut loc Ședința festivă și Conferința internațională jubiliară cu genericul „Asigurarea supremației Constituției - funcția de bază a Curții Constituționale”. Ambele evenimente s-au desfășurat cu suportul Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) a Consiliului Europei, Fundației Germane pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ), PNUD Moldova, Misiunii OSCE în Moldova. Ședința festivă a întrunit peste 350 de invitați: legislatori, reprezentanți ai organelor publice centrale și locale, ai societății civile, politicieni, oameni de știință, exponenți ai curților constituționale din 11 state europene și membre ale CSI, ai misiunilor diplomatice și organismelor internaționale acreditate în Republica Moldova, delegația Comisiei de la Veneția, în frunte cu Președinte, Gianni Buquicchio, și delegația Fundației IRZ, condusă de dr. Stefan Hülshörster.

La 24 februarie 2010, la Chișinău a fost semnat Protocolul asupra intențiilor de colaborare între Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Curtea Constituțională a Republicii Azerbaidjan, iar la 14 iulie 2010, la Baku a fost semnat Memorandumul de colaborare între cele două autorități de jurisdicție constituțională. Decizia oficializării relațiilor de cooperare și schimbului de experiență se bazează pe comunitatea de interese și responsabilitatea pentru respectarea supremației Constituției și a principiilor democratice.

În contextul consolidării relațiilor de cooperare cu alte curți constituționale sau instituții echivalente din străinătate și organisme internaționale, judecătorii Curții au participat la diverse conferințe, seminare și alte evenimente internaționale, după cum urmează:

- inaugurarea noului an judiciar la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, eveniment desfășurat la Strasbourg, Franța, la care a participat judecătorul Petru Railean;
- vizita oficială de răspuns a delegației Curții Constituționale, în frunte cu Președintele Dumitru Pulbere, în Republica Populară Chineză. Programul de lucru a inclus o întrevvedere cu oficiali ai Comisiei Juridice a Comitetului Permanent al Marii

Adunări Naționale a Reprezentanților Poporului din Întreaga China. Relațiile de colaborare cu această autoritate sînt în ascensiune, delegații chineze au fost la Chișinău în anii 2003 și 2009, iar judecătorii constituționali moldoveni au fost oaspeții colegilor chinezi în 2002;

- simpozionul „Independența, imparțialitatea și responsabilitatea sistemului judecătoresc” și manifestările internaționale organizate cu ocazia celebrării a 48 de ani de la înființarea Curții Constituționale a Turciei, evenimente desfășurate în orașele Ankara și Istanbul. Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost reprezentată de judecătorul Alina Ianucenco și judecătorul-asistent Veaceslav Zaporojan;

- ceremonia oficială și alte acțiuni organizate cu ocazia celei de-a 20-a aniversări a Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei, desfășurate la Veneția (Italia), la care a participat Președintele Dumitru Pulbere;

- Conferința internațională practico-științifică sub genericul „ Constituția – baza dezvoltării democratice a statului”, consacrată aniversării a 15-a a Constituției Republicii Kazahstan. Evenimentul s-a desfășurat în or. Astana, Curtea Constituțională fiind reprezentată de Președintele Dumitru Pulbere și de judecătorul Petru Railean;

- Congresul XII internațional de drept constituțional european și comparat cu genericul „Internaționalizarea progresivă și europenizarea dreptului constituțional în Europa, în special în urma impactului Tratatului de la Lisabona” și Forumul II constituțional european, desfășurate la Universitatea din or.Regensburg (Germania). La aceste evenimente au participat judecătorul-asistent Veaceslav Zaporojan și specialistul principal Radu Plămădeală;

- Conferința regională a curților constituționale din bazinul Mării Negre, organizată în or.Batumi de Curtea Constituțională a Georgiei în cooperare cu Comisia de la Veneția, cu genericul „Importanța opiniilor separate și a celor convergente în dezvoltarea controlului constituțional”. Judecătorul Elena Safaleru a reprezentat Curtea Constituțională a Republicii Moldova;

- cea de-a XV-a Conferință internațională de la Erevan (Armenia), consacrată aniversării a 15-a a Constituției Republicii Armenia, cu genericul „Garantarea și protecția drepturilor constituționale ale omului în practica justiției constituționale, în corelație cu jurisprudența CEDO”. A participat Președintele Curții, Dumitru Pulbere;

- Conferința internațională practico-științifică „Organele de control constituțional în condițiile de integrare a sistemelor de drept: practica internațională și a Republicii Tadjikistan”, care s-a desfășurat în or.Dușanbe. Conferința a fost dedicată jubileului de 15 ani de la fondarea Curții Constituționale a Republicii Tadjikistan. Președintele Dumitru Pulbere a reprezentat Curtea Constituțională a Republicii Moldova;

- Conferința internațională „Mecanismul constituțional al protecției drepturilor și libertăților omului”, dedicată aniversării a 15-a a Constituției Republicii Azerbaidjan. Conferința a fost organizată în cooperare cu Comisia de la Veneția și s-a desfășurat în or.Baku. A participat judecătorul Petru Railean;

- Seminarul VII al corespondenților naționali ai Asociației Curților Constituționale Francofone (ACCPUF) cu tema „Funcționarea curților constituționale în perioada electorală”, care a avut loc în or. Paris (Franța). Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost reprezentată de șefa Secretariatului, Maia Bănărescu.

Curtea Constituțională a prezentat Comisiei de la Veneția rezumatele celor mai importante hotărîri pentru a fi publicate în Buletinul de jurisprudență constituțională și a solicitat opinia experților forumului de la Veneția în anumite chestiuni.

Pe parcursul anului 2010 a avut loc o serie de întrevederi cu oficialități, reprezentanți ai misiunilor străine acreditate în Republica Moldova și persoane importante: Ambasadorul Philip Remler, șeful Misiunii OSCE în Moldova; Ambasadorul Majestății Britanice în Republica Moldova dl Keith Shannon; E.S. dl Asif J. Chaudhry, Ambasadorul SUA în Republica Moldova; reprezentanți ai Misiunii de experți independenți USAID în Moldova; E.S. dl Serghei Pirojkov, Ambasadorul Ucrainei în Republica Moldova; o delegație de experți ai ONU, Departamentul Afaceri Politice și Oficiul Central PNUD din New York; reprezentanți ai Institutului euro-atlantic de cooperare din Kiev, în frunte cu dl Oleksandr Sușko, director pentru cercetări; un grup de experți independenți ai Uniunii Europene, aflat într-o misiune de evaluare a sistemului de drept din Moldova; dl Christian Hegemer, Directorul Institutului pentru Cooperare Internațională al Fundației germane „Hanns Seidel” cu sediul la München, însoțit de dl Klaus Sollfrank, șeful Reprezentanței fundației în România, și dl Serghei Zadornîi, șeful Reprezentanței fundației în Ucraina; E.S. dl Fang Li, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Populare Chineze în Republica Moldova; misiunea specială a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, aflată la Chișinău pentru evaluarea procesului electoral în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din Republica Moldova; dl Peter Eicher, șeful Misiunii OSCE/BIDDO pentru observarea alegerilor parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010, însoțit de expertul în probleme juridice al misiunii dl Donald Bisson; Ministrul Justiției al Lituaniei, dl Remigidijus Simasius, aflat într-o vizită oficială în Republica Moldova; Misiunea de observatori din partea CSI la alegerile parlamentare anticipate, condusă de dl Vladimir Garkun, însoțit de dl Oleg Kuleba, directorul executiv al misiunii; delegația Organizației Internaționale a Francofoniei (OIF), în cadrul Misiunii de observatori pentru alegerile parlamentare anticipate din Moldova.

Președinte

Dumitru PULBERE